

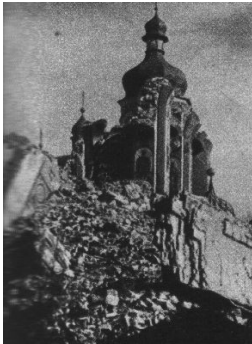
Культура України в роки війни

План

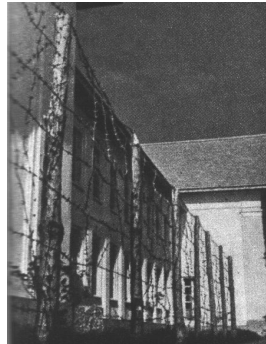
1. Освіта і наука УРСР, література і мистецтво в роки війни.
2. Внесок українських діячів культури у перемогу над ворогом.

Велике випробування

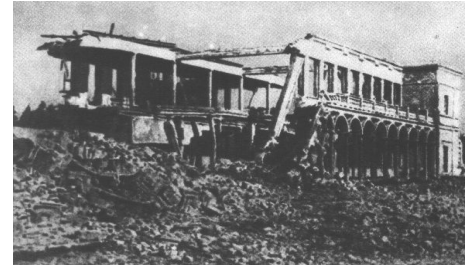
Війна...Вона стала великим випробуванням для української науки і культури. Вона руйнувала історичне надбання народу, завдала великої шкоди історичним пам'яткам, освіті, науці, мистецтву.

Зруйнований гітлерівцями
Успенський собор
Києво-Печерської лаври

Приміщення музею Шевченка
У Каневі, перетворене
Нацистами у концтабір

Руїни Запорізького міського театру

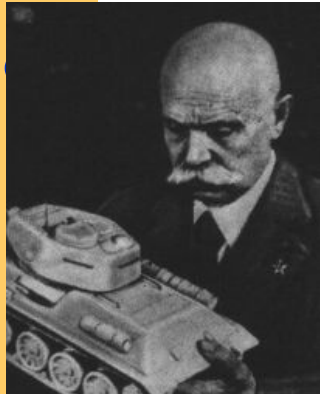
Святий обов'язок і свята справа

Колись історія назве
Наш час народженням
людини,
Бо поки серце в нас живе –
Ми не стояли на колінах.
Володимир Булаєнко.

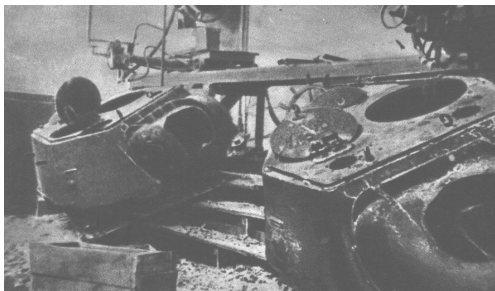
Захищати Вітчизну
свою – це святий обов'
язок.

Допомогти іншим
вистояти у тяжку хвилину
– це теж свята справа.

Все для фронту, все для перемоги

Євген Оскарович
Патон

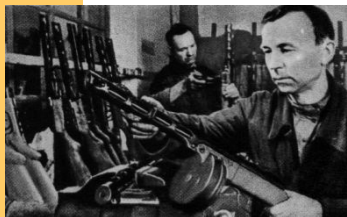
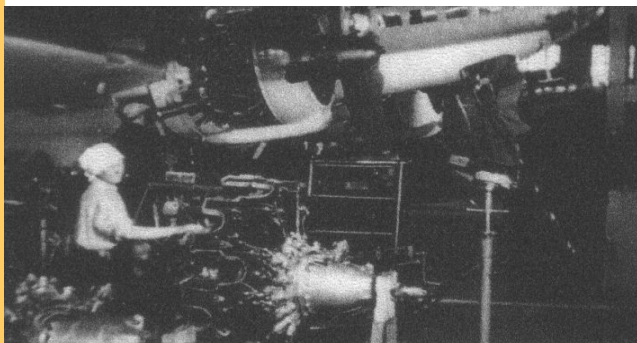

Автоматичне зварювання швів
бронекорпусів танків по методу Патона

Науковці інституту електрозварювання АН УРСР на чолі з відомим ученим академіком Є.Патоном розробили метод автоматичного дугового зварювання під флюсом, який застосовували під час збирання корпусів танків, що покращило якість танків та прискорювало їх виробництво.

Радянський танк Т-34, виготовлений за технологією Є.Патона, за своїми характеристиками перевершував аналогічну техніку противника.

Все для фронту, все для перемоги

На оборонні програми працювали усі лабораторії та підрозділи АН УРСР. Вони розробляли військові прилади для авіації, радіолокації і пеленгації, випробовували бойові якості артилерійських систем, виконували інші завдання по розробці зразків зброї та військового обладнання.

Все для фронту, все для перемоги

Досягнення українських вчених у галузі медичних наук дозволили врятувати життя мільйонам поранених.

Академік О.Богомолець разом з колегами Інституту клінічної фізіології винайшов сироватку для лікування ран.

Інститут біохімії АН УРСР під керівництвом академіка О. Палладіна створив препарат для згортання крові.

Хірург-офтальмолог академік В.Філатов у Ташкенті в Українському інституті хвороб ока успішно здійснював операції на роговиці ока.

Група наукових працівників клінічної медицини під керівництвом академіка М.Стражеско, досліджуючи інфекцію і сепсис ран, удосконалили систему лікування вогнепальних поранень.

Олександр Богомолець

Все для фронту, все для перемоги

Орден Богдана Хмельницького I ступеня.
Затверджено 10 жовтня 1943 р.

Значним був внесок і вчених-суспільствознавців, головним завданням яких було зміцнення морального духу народу та армії.

У 1942 р. в Уфі співробітниками Інституту історії України було підготовлено та видано “Нариси історії України”. Ця книга донесла до масового читача знання, поширення яких до війни перебувало під забороною: про ратні подвиги українського козацтва та його славетних лицарів.

У 1943 р., напередодні широкомасштабного визволення території України, було засновано орден Богдана Хмельницького.

Доля українських вчених

Академік А.Кримський, один із засновників вітчизняної Академії наук, помер під час евакуації.

Професор Львівського університету, син І.Франка – П.Франко та голова Народних Зборів Західної України, академік К.Студинський, примусово вивезені зі Львова, загинули у 1941 р. за нез'ясованих обставин.

Історики О.Оглобин та Н.Полянська-Василенко залишилися в окупованому Києві, а в 1943 р. емігрували на Захід, де здобули визнання у широких наукових колах.

Не вдалося уникнути арешту і концтабату конструктору ракетної і космічної техніки академіку С.

Корольову.

Під час війни він займався проблемами оснащення бойових літаків реактивним прискорювачем на рідкому паливі.

Чи мовчать музи, коли гуркочуть гармати?

Напад Німеччини на СРСР більшість представників української творчої інтелігенції сприйняли з великим болем і бажанням відстояти рідну землю від ворога.

Поезія першою з літературних жанрів відгукнулася на трагічні події, ставши виразником незламності українського духу. Вірші-клятви і заклики підхоплювали у народі, вони ставали бойовими маршами і похідними піснями.

Поети, прозаїки, драматурги боролися з фашизмом не тільки зброєю, а й силою свого таланту. У їхніх творах звучала глибока віра в перемогу.

Чи мовчать музи, коли гуркочуть гармати?

У грізні роки війни діячі літератури і мистецтва продемонстрували духовну єдність. Волю українського народу до перемоги виразив полум'яними рядками Павло Тичина:

*“Я єсть народ, якого Правди сила
Ніким звойована ще не була.
Яка біда мене, яка чума косила –
А сила знову розцвіла!
Щоб жить – ні в кого права не питаюсь.
Щоб жить – я всі кайдани розірву.
Я стверджуюсь, я утверждаюсь,
Бо я живу”.*

Солдати пера і зброї

Напередодні війни **Олесь Гончар** став студентом Харківського університету. Та навчання перервала війна. Разом із однокурсниками Олесь пішов добровольцем на фронт. Студентський батальйон направили за Дніпро, де точилися запеклі бої. Гинули друзі. І дав Гончар собі клятву: “Якщо залишуся живим – розповім про бойових побратимів”. І від дотримав слова, написавши романи “Прапорonosці” та “Людина і зброя”.

Солдати пера і зброї

Восени 1941 р. пішов на фронт рядовим бійцем студент Харківського університету **Григорій Тютюнник**. Йшов йому тоді двадцять перший рік. У 1942 р. попав у полон. В кінці літа 1943-го втік з полону і партизанів за Дніпром. При виконанні бойового завдання був тяжко поранений, фронтовим лікарям вдалося витягти два осколки з-під серця. Усе пережите в роки війни письменник передав у романі “Вир”.

Солдати пера і зброї

**Україно моя!
Чисті хвилі ланів.
Променисті міста, голубинь
 легкокрила!**

**Україно! Сьогодні звірів-ворогів
Ти грудьми вогняними зустрівала.
Україно, живого труда сторона,
Зорі ясні, погожії, тихії води!**

**Україно! Ти в славній борні не одна,
В ній з тобою під стягом багряним –
 народи!**

Мати ніжна моя!
Знай: у бурі тяжкій
Перемога засяє дзвінка і лагідна.
Славен буде в народах священний
твій бій,
Славен серп твій і меч твій.
Свята моя, рідна.

Андрій Малишко.

Солдати пера і зброї

В нас клятва єдина і воля єдина,
Єдиний в нас клич і порив:
Ніколи, ніколи не буде Україна
Рабою німецьких катів.
Ми сталлю з гармати, свинцем
з карабіна
Розтрощимо впень ворогів.
Ніколи, ніколи не буде Україна
Рабою німецьких катів.
Вкладає меч в руки вірного сина
Наш край, щоб цей меч пломенів.
Ніколи, ніколи не буде Україна
Рабою німецьких катів.
Чекає на ката ганьба й домовина,
Де б чоботом він не ступив.
Ніколи, ніколи не буде Україна
Рабою німецьких катів.

Микола Бажан.

Солдати пера і зброї

Любіть Україну, як сонце любіть,
як вітер, і трави, води,
в годину щасливу і в радості мить
любіть у годину негоди...
Любіть Україну у сні й наяву,
вишневу свою Україну,
красу її вічно живу і нову
і мову її солов'їну...
Любіть у коханні, в труді і бою...
Як пісню, що лине зорею...
Всім серцем любіть Україну свою, -
і вічно ми будемо з нею!

Володимир Сосюра.

Олександр Довженко. “Україна в огні”

Кіноповість “Україна в огні” – це твір про страждання українців у роки фашистської окупації. О.Довженко задумав написати його ще в перші дні війни. Написав порівняно швидко. І за нею зняв кінофільм, сподіваючись на визнання. Але сталося протилежне: і кінофільм, і повість були розкритиковані, засуджені і заборонені. Фільм взагалі не вийшов на екрани, а кіноповість була вперше опублікована вже після смерті письменника.

Ілюстрації до кіноповісті

Олександр Довженко. “Україна в огні”

Написав я “Україну в огні” з огненним болем у серці і палким стражданням за Україну, що перебувала в німецьких лапах, з болючим жалем і страхом за її долю.

Олександр Довженко.

Доля представників культурно-мистецького світу

І.Багряний, якого радянська влада піддала репресіям як “куркульського поета”, у 1944 р. видав відомий роман “Звіролови”;

поет **Т.Осьмачка**, якого від більшовицьких репресій врятувала лише симуляція божевілля;

сестри Лесі Українки – Ольга та Ісидора, які до війни перебували у засланні, - **всі вони після війни опинилися в еміграції.**

У розквіті творчих сил загинула обдарована поетеса Олена Теліга. Вона ненавиділа гітлеризм і вела боротьбу за визволення рідного краю. 21 лютого 1942 р. фашисти розстріляли Олену в Києві у Бабиному яру за антигітлерівську діяльність.

Основні віхи життя і творчості Олени Теліги

21 липня 1907 р. у Петербурзі в родині відомого гідролога й українофіла Івана Шовгеніва народилась донька Олена;

1917 р. переїзд до Києва;

1925—1929 рр. разом з матір'ю і молодшим братом вирушає до Подебрад (Чехо-Словаччина), де батько, який емігрував раніше,

працює ректором Української господарської академії, вступав

на історико-філологічне відділення Українського педагогічного інституту імені М. Драгоманова в Празі; пише поезії і статті українською мовою; одружується з М. Телігою;

1929—1941 рр. сповнене поневірянь життя в Польщі;

22 жовтня 1941 р. у складі похідної групи ОУН прибуває до Києва, редагує літературний тижневик “Літаври” при газеті “Українське слово”, організовує Спільку українських письменників і стає її головою;

лютий 1942 р. арешт і розстріл (між 13—21 лютого) у Бабиному Яру;

1946 р. публікація першої збірки “Душа на сторожі”;

1947 р. вихід у світ збірки “Прапори духу” ;

1977 р. поява збірника “Олена Теліга” {Детройт — Нью-Йорк — Париж};

13 січня 1995 р. у Києві створено Всеукраїнське жіноче товариство імені Олени Теліги.

Олена Теліга

Пензлем і багнетом

Художник В.Корецький. 1942 р.

Художник І.Цибульник. 1942 р.

З початком війни тема захисту Вітчизни стала основою творчості українських художників. Вони працювали над створенням плакатів, листівок, карикатур. Це був один з найпопулярніших видів мистецтва того часу.

Сміхом по ворогу

ЛЮДОЖЕРУ АДЛЬФУ ГІТЛЕРУ— ВІД ОНУКІВ ВЕЛИКИХ ЗАПОРІЖЦІВ ЗЕМЛІ УКРАЇНСЬКОЇ

Ми, правнучки і онуки славетні і вельможні запоріжці землі Української, чия територія віддана у володіння СРСР, ширим тобі, прощай! твоє, лист цього написати, як писали колись наші пращаді і діди, які заклали всім ворогам українським великої біди.

Ти, німці! Іуда і гад, навіки на Криму Раї і хотеш забрати у нас Фабіана і Ісидора, Давида, Аїса і Юду, і промисли сода барона, капіталістів — так, як ти, бандіти і робишася-фашисти.

Та цьому ніколи не бувати, ми зуміємо за все постояти. Наказано тобі, коли у тебе пам'ять куда, що наш український народ з'їжджує дурні німці, не чує нічого. Били вас, пацанок, мей Дітлах Гельмгольц і шибай козаків Богдана Хмельницького, у 1918 році кайзерівські воєни не гнали з України, наче собак. Завали били ми німецьких лідерів-всіх, роз'юсимо і тепер гітлерів і габсбургів.

Не баніти тобі ніщої пшениці і сала, а будеш. Тіти те, що сини нас... Не давай ти жодного ноза пронаїт, хоч у ж і стратає краєш німці, на збудуєш ти на наші землі жодну вулицу, ми відведемо для кожного з нас по два метри на нощу. Збудуєш наметник для кожного фашистського бандіти з напасом:—Ось де собака заритий!

Людожер ти і кровопийця, кат у корчівній сорочці і німці, незариваний фюрер і старий Тер, не відкрати тобі нічого СРСР. Завернешся очима на небо дивитися, ти тоді у нашу горді не ратисся, хоч у тебе морда в банічці і сивийма плеча.

Твій нірний дур, ауче, уже усе... на рать Іуда, Завернешся тебе нощі, що Ісидор оцю, не і писатися Муссоліні, загубив паталони і останає міхирони. У нас виспівать лігаса, бомб, скверців і шкеля, таків і гармат, щоб серти тебе на порох, дивак і кат.

Не пошуки ми німцями і колоси твої банічно, щоб у тебе—не застряга в роті польська кобальс, щоб ти з своїми муссолініми подивився грецькими маслинами, а втім, чертові годі, на минути нас усіх нощі кулі і скверди. Про це сини Герингу, Габсбургів і Рибентропу, і пошуку із одні в жо...

Во ми не хочемо, гад, щоб будини ти наш партзанський зад! Нощі помира ти, що цього листа писали українські запоріжці—козаків, хитрців і синів! Козаків, то ми випусти прощай, як заворуєш, катиса.

Число знаємо—річницю и справляємо... рік у кимі, місяць зовсім зарва за хвиру, а на фронті тобі дають жару, день у нас не такий, не у вас... кожен день нам несе перемогу, а тобі скорочує в могилу дорогу.

ПРОЧИТАЙ ТА ПЕРЕДАЙ ІНШОМУ.

З піснею у бій

Одним з найпопулярніших видів мистецтва був пісенний жанр. З піснею ходили у бій, пісню співали під час привалу чи короткого відпочинку. Пісні любили всі – від солдата до генерала.

І сьогодні пісні воєнних років слухають і співають із задоволенням різні покоління.

Преса та радіо як джерела достовірної інформації

Значну роль у мобілізації і піднятті бойового духу населення на боротьбу з фашизмом справляли преса і радіо. Вони ставали джерелом достовірної інформації на фронтах, для громадян, які мешкали на окупованих територіях.

Кіно як ідеологічний засіб

Важливим ідеологічним засобом в роки війни стало документальне кіно.

Документальна хроніка яскраво доповнювала інформацію газет та радіо. Фронтові кінооператори зафіксували на плівці події усіх великих і малих бойових операцій. Часто ціною власного життя.

Кіно як ідеологічний засіб

Кадр з фільму "Райдуга"

У роки війни не припинилося і створення художніх фільмів на евакуйованих Київській та Одеській кіностудіях.

Знятий у 1943 р. Марком Донським фільм "Райдуга" за однойменною повістю Ванди Василевської отримав "Оскара" – премію Академії кіномистецтва США, а у 1946 р. удостоєний Державної премії СРСР.

Театр в умовах війни

Евакуйовані на схід українські театри комплектували фронтові бригади за участю кращих акторів.

Бойові будні фронтовиків скрашували концертні виступи фронтових ансамблів української пісні і танцю.

Загальний висновок

У роки воєнного лихоліття значних втрат зазнала і українська культура – і від бойових дій, які інтенсивно велися на території УРСР. І від цілеспрямованих широкомасштабних грабіжницьких дій окупантів.

Ані тяжкі роки війни, ані величезні втрати не припинили культурний розвиток України. Інтелектуальна міць українського народу, його культура і мистецтво не лише вижили, а й продовжували бути активним чинником антифашистського опору. Культура народу в умовах війни надійно служила його самозбереженню, утвердженню гуманістичних ідеалів, стала гострою зброєю у боротьбі проти людононенависницької ідеології фашизму.